

Mateřská dovolená a její financování ve Francii a u nás

Zpracoval: Ústav státu a práva AV ČR, v. v. i.

Autorský kolektiv: Doc. JUDr. Martin Štefko, Ph.D.

Mateřská dovolená ve Francii

Počátek institutu mateřské dovolené ve Francii se datuje k roku 1909 a je spojeno se jménem tehdejšího poslance Fernanda Engeranda. Ačkoli byla tehdejší zákonná doba mateřské dovolené stanovena na osm týdnů, nenáležel budoucím matkám žádný peněžní příspěvek. O rok později byla sice přiznána ženám učitelkám 100 % náhrada příjmů. K dalšímu rozšíření příspěvku, tentokrát již na všechny státní úřednice, však došlo až v roce 1929, a konečně na všechny zaměstnané ženy o dalších čtyřicet jedna let později roku 1970.

V dnešní době trvá ve Francii mateřská dovolená dohromady šestnáct týdnů, respektive šest týdnů v prenatálním období dítěte a deset týdnů v postnatální fázi. Tato doba se však může různě proměňovat v závislosti jak na počtu dětí, které již matka přivedla na svět, tak na počtu dětí, které se chystá porodit, tedy zda-li se narodí dvojčata, trojčata atd. Pokud se například jedná o již třetí dítě, souhrnná doba mateřské dovolené tvoří dvacet šest týdnů, respektive osm týdnů v prenatálním období a osmnáct týdnů v době po porodu. Dále však může budoucí rodička požádat o časnější nástup na mateřskou dovolenou, a to o dva týdny u třetího dítěte a o čtyři týdny u vícečetného porodu. Postnatální doba dovolené je však poté o tutéž délku zkrácena. K tomuto předčasnému nástupu potřebuje žena kladné stanovisko jejího ošetřujícího lékaře, který se o ni stará v době těhotenství, tedy gynekologa, a zároveň si musí podat žádost k CPAM - Caisse Primaire d'Assurance Maladie neboli organizace, která ve Francii řídí sociální systém. Souhlasu zaměstnavatele není třeba. Naopak však může dojít i k případu, kdy si žena potřebuje zkrátit dobu mateřské dovolené v prenatální fázi. Tuto dobu je pak možné zredukovat až na tři měsíce, dojde však principiálně podobně jako u časnějšího nástupu k prodloužení postnatálního období dovolené. Postup pro povolení odkladu nástupu na mateřskou dovolenou je pak stejný jako u prodloužení dovolené v předporodním období.

Finanční pokrytí mateřské dovolené probíhá ve Francii formou denních dávek tzv. indemnités journalières, zkráceně IJ, které jsou vypláceny každých čtrnáct dní. Na to, aby však měla daná žena na tyto dávky nárok musí "zapadnout" alespoň do jedné z následujících kategorií.

- Byla začleněna do sociálního systému jako zaměstnanec po dobu nejméně deseti měsíců.
- Během posledních třech měsíců (nebo devadesáti dnů) před přerušением práce odpracovala nejméně 150 hodin.
- Během posledních dvanácti měsíců předcházejících přerušением práce odpracovala nejméně 600 hodin.

- Během posledních šesti měsíců před přerušением práce přispěla do systému na základě výpočtu z odměny 11 236,05 €.
- Během posledních dvanácti měsíců před přerušением práce přispěla do systému na základě výpočtu z odměny 22 472,10 €.
- Zároveň musí přerušit svojí profesní činnost na nejméně osm týdnů.

Po splnění jednoho z výše uvedených požadavků, je na řadě výpočet příslušné částky, která bude vyplácena CPAM – již zmíněnou organizací zaštiťující francouzský sociální systém. Systém pro stanovení dávky je následující:

- Nejdříve se vypočte průměrná denní mzda, která se odvíjí od hrubé mzdy za poslední tři měsíce před přerušением práce, děleno 91,25.
- Dále je stanovena maximální výše denní mzdy, přičemž daný plat braný v potaz nesmí překročit měsíční strop sociálního zabezpečení platný k poslednímu dni měsíce předcházejícího přerušení. V roce 2022 je tato maximální částka stanovena na 3 428 €
- Paušální sazba uplatňovaná CPAM: CPAM pak odečte paušální sazbu 21 % z tohoto základního denního platu.
- A nakonec se také daná částka musí vejít mezi maximálně a minimálně možnou sumu, tedy mezi 9,77 € až 89,03 € na den.

Důležité je však podotknout, že podle francouzského práva je možné, aby tamější kolektivní smlouvy určily ještě výhodnější příspěvek pro budoucí matky.

Pro bližší představu by pak žena s průměrnou mzdou ve Francii, která v roce 2022 činila 3304 € (cca 81 525 Kč), s tím, že je zaměstnancem a kontinuálně vykonává svoji práci a nástup na mateřskou dovolenou plánuje k 1. 1. 2023, měla nárok na denní dávku ve výši 80,06 € - což činí, jelikož se dávky vyplácí každých 14 dní, cca 2 241, 68 € (tedy cca 54 609, 90 Kč) za měsíc (28 dní).

Právní úprava mateřské dovolené je pak především obsažena v Code du travail - zákoníku práce, a to přesněji v článku L1225-17 a následujících.

Mateřská dovolená v České republice

Jelikož byly ženy v 19. století vystavovány velmi náročné práci, rostla potřeba jejich ochrany jak v pracovněprávních vztazích, tak ochrany v oblasti mateřství, proto bylo roku 1888 u nás zavedeno tzv. pojištění pro případ mateřství. Za první republiky bylo toto pojištění změněno zákonem z roku 1924. V té době měla nemocenská pojišťovna za úkol poskytnout pomoc porodní asistentky a další nezbytnou péči. Zároveň měla každá pojištěná žena nárok na placenou dobu šesti týdnů před a šest týdnů po porodu formou nemocenské. Oficiální vznik rodičovské dovolené se však datuje až od 50. let minulého století, kdy doba této dovolené byla stanovena na 18 týdnů. Postupně se však mateřská dovolená stále zvyšovala, a to nejdříve na 24 a v roce 1964 již na 26 týdnů. Zavedením tzv. další mateřské dovolené pak

byla její doba dále prodloužena na jeden, dva, a nakonec tři roky. Jelikož se materiálně spíše již jednalo o rodičovskou dovolenou, přinesla porevoluční novela rozdělení pojmu na mateřskou dovolenou a rodičovskou dovolenou, která se již netýkala jen žen ale také mužů.

Mateřská dovolená neboli peněžitá pomoc v mateřství, jejíž podmínky jsou upraveny jak částečně zákoníkem práce č. 262/2006, tak především zákonem o nemocenském pojištění č. 187/2006 Sb. § 32 a násl., u nás dnes trvá obecně 28 týdnů, může však činit až celkových 37 týdnů, pokud se jedná o druhé či další dítě pojištěnky. Nástup na mateřskou dovolenou si může těhotná žena zvolit sama libovolně mezi osmým a šestým týdnem před porodem. Pokud si tento den neurčí, zahájí se mateřská dovolená ode dne, kdy zbývá do porodu nejméně šest týdnů. Je však nemožné čerpat méně než celkově čtrnáct týdnů mateřské dovolené spolu s podmínkou nejméně šesti týdnů peněžitě pomoci po porodu. Při optimálním chodu systému, jak je u nás nastaven, je tedy doba prenatalního čerpání mateřské určena na šest až osm týdnů, přičemž pro období po porodu zbývá celých dvacet až dvacet dva týdnů, kdy může daná pojištěnka čerpat výše zmíněný příspěvek.

Pro to, aby měla daná těhotná žena nárok na čerpání mateřské (v určitých případech i muž), musí splnit dva základní předpoklady stanovené zákonem.

- Musí být v době nástupu na dávku nemocensky pojištěna tzn. být někde zaměstnána, či jí musí trvat ochranná lhůta ze skončeného nemocenského pojištění a zároveň být pojištěna minimálně 270 dní v posledních dvou letech před nástupem.
- U osob samostatně výdělečně činných je potřeba účastnit se nejméně 180 dnů během posledního roku před nástupem na mateřskou nemocenského pojištění pro OSVČ. Zároveň pak musí splňovat nejméně 270 dní účasti na nemocenském pojištění v posledních dvou letech před nástupem formou zaměstnání či podnikání.

Pokud žadatel naplní výše zmíněné předpoklady, bude mu vyplácen příspěvek správou sociálního zabezpečení. Způsob jeho výpočtu je pak následující:

- Nejdříve se určí hrubý příjem za posledních dvanáct měsíců, který se vydělí počtem kalendářních dnů v daném období.
- Následně se pak vypočítá 70 % z tohoto vyměřovacího základu.
- Důležité pro správný výpočet je však také tzv. redukční hranice, která je odvozena od průměrné mzdy. Jedná se o různé hranice denních výdělků, které určují kolik procent bude započítáno. Například u denního výdělku nad 3 892 Kč se k němu vůbec nepřihlíží a žadatel pak nemá nárok na vyplácení příspěvku.

Pokud tedy vezmeme průměrnou měsíční mzdu v České republice, která činí v roce 2022 přibližně 40 086 Kč, bude optimální výše mateřské celkem 27 690 Kč.

Závěr

Pokud se zaměříme na porovnání naší tuzemské úpravy a té francouzské, jsou zřejmé jak rozdíly finanční, tak rozdíly způsobu vnímání mateřské dovolené a na to i navazující rodičovské dovolené. Mateřská dovolená je ve Francii především koncipována na výrazně kratší dobu s větší časovou flexibilitou, kdy je možné zkrácení i optimální délky prenatálního období mateřské až na tři týdny, přičemž u nás se obvykle jedná o minimálně šest týdnů. Co se týče finanční stránky, ani nemůže být překvapením, že tak sociálně založený stát jako je Francie s dlouhodobou tradicí bohaté podpory svých občanů, bude poskytovat tento příspěvek ve zvýšené míře. Otázkou je však zda-li téměř dvojnásobně vyšší příspěvek nesignalizuje jakousi neschopnost našeho systému. I když je nutno připomenout, že naše ekonomika se s tou francouzskou navázanou na euro, která neprožila žádných čtyřicet let ekonomického spánku, nedá srovnávat. I přesto však v České republice máme jednu z nejdelších mateřských dovolených v Evropě a spolu s následující obvyklou tříroční rodičovskou dovolenou vyvstává otázka, zda by nebylo spíše nasnadě zkrátit dobu, po kterou je možné u nás čerpat příspěvek v mateřství spolu se zkrácením maximální možné doby pro čerpání rodičovské dovolené. A nenastartovat tím tak i efektivnost celého systému, kdy by byly maminky, stejně jako ve Francii motivovány dříve nastoupit do práce, zaměřit se více na svoje schopnosti a rozvíjení svých dovedností v pracovním prostředí a přinést tak našemu zabrzděnému sociálnímu státu další zdroje, díky kterým bychom pak nastoupili na cestu k příspěvku v mateřství, který by například činil i 80 000 Kč. Je však důležité na závěr zmínit, že tato změna by vyžadovala větší institucionální podporu ze strany státu především v oblasti péče o děti i v předškolním věku tzn. od přibližně tří měsíců dítěte formou jeslí a také systému chův, které mají ve Francii, nutno říci, již dlouhou tradici.

©2022

Tento výsledek byl finančně podpořen z institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace na léta 2018–2022 a je součástí výzkumného úkolu **02-S4-2021-VUBP Bezpečnost práce ve vybraných oblastech sociálních služeb**, řešeného Výzkumným ústavem bezpečnosti práce, v. v. i., ve spolupráci s Ústavem státu a práva Akademie věd ČR, v. v. i., v letech 2021–2022.

Zdroje:

www.service-public.fr

www.ameli.fr

<https://www.cssz.cz/penezita-pomoc-v-materstvi>

<https://www.moneta.cz/kalkulacky/kalkulacka-materska-dovolena>

<https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006072050>

Zákon č. 187/2006 Sb. Zákon o nemocenském pojištění

Zákon č. 262/2006 Sb. Zákon zákoník práce

KUCHAŘOVÁ, Věra a Olga NEŠPOROVÁ. Rodinná politika a formální a neformální péče o předškolní děti ve vybraných státech Evropy [online]. 2019, 55(4), 473-501 [cit. 2022-12-30]. Dostupné z: <https://www-ceeol-com.ezproxy.is.cuni.cz/search/journal-detail?id=744>

« Fernand Engerand », dans le Dictionnaire des parlementaires français (1889-1940), sous la direction de Jean Jolly, PUF, 1960 dostupné z:

<http://www.sudoc.abes.fr/cbs/xslt//DB=2.1/SET=6/TTL=1/SHW?FRST=10>